

14 MAYIS 1950 GENEL SEÇİMLERİ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİ

14 MAY 1950 GENERAL ELECTIONS: THE EXAMPLE OF ANKARA PROVINCE

Birkan DEMİRBILEK

Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Kafkas Dilleri ve Kültürleri Bölümü
bdemirbilek@ankara.edu.tr
ORCID: 0000-0003-1803-2337

ÖZ

Geliş Tarihi:
17.08.2022

Kabul Tarihi:
31.10.2022

Yayın Tarihi:
30.12.2022

Anahtar Kelimeler
Seçimler
Partiler
Mitingler
Milletvekilleri
Ankara

Keywords
Elections
Parties
Rallies
Members of
Parliament
Ankara

II. Dünya Savaşı sonrasında kurulan yeni dünya düzeniyle, birçok ülkede çok partili hayata geçilmiştir. Türkiye’de II. Dünya Savaşı öncesi çok partili hayata geçiş çalışmaları olmasına rağmen, bu geçiş 1945 yılı itibarıyla mümkün olmuştur. Aynı yıl içerisinde Millî Kalkınma Partisi (MKP) kurulmuştur. Devam eden süreçte ise 1946 yılında Demokrat Parti (DP) kurulmuştur. 1948 yılında ise Millet Partisi’nin (MP) kurulmasıyla birlikte, 14 Mayıs 1950 seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), DP ve MP iktidara gelebilmek için mücadele vermiştir. Çok partili hayata geçiş sonrası DP’nin yönetimi ele alması sebebiyle, 1950 seçimleri Türk siyasi tarihinin önemli kırılma noktalarından biri olmuştur. DP, iktidara giden süreçte birçok ilde önemli başarılar elde etmiştir. Bunlardan biri de Ankara ilinde elde ettiği başarıdır. Ankara ili için CHP, DP ve MP çetin mücadeleler vermiş ve Ankara halkından oy alabilmek için, partinin önde gelen simalarını sahaya indirmiştir. Partilerin Ankara milletvekili adayları ve yöneticileri, Ankara’nın ilçelerinde toplantılar ve mitingler düzenleyerek, Ankara halkına seçim propagandaları hakkında bilgi vermişlerdir. Bunlara ek olarak partiler, gazete yayın organları ile de seçim propagandalarını yürütmüş ve Ankara seçmeni üzerinde etkili olmaya çalışmışlardır. Sonuç olarak, bu mücadeleden zaferle ayrılan DP, hem Ankara milletvekili adaylarının tamamını Meclise göndermiş hem de iktidarı CHP’den alarak tarihî bir başarıya imza atmıştır.

ABSTRACT

With the new world order established after World War II, multi-party system was started in many countries. Although there were efforts to transition to a multi-party system in Turkey before World War II, this transition became possible as of 1945. The National Development Party (MKP) was established in the same year. In the ongoing process, the Democrat Party (DP) was established in 1946. With the establishment of the Nation Party (MP) in 1948, the Republican People's Party (CHP), DP and MP struggled to come to power in the 14 May 1950 elections. The 1950 elections were one of the important breaking points in Turkish political history, as the DP came into power after the transition to the multi-party system. The DP achieved important successes in many provinces in the process leading to power. One of them is the success, which achieved in the province of Ankara. The CHP, DP and MP made strong efforts for the province of Ankara and they brought the leading figures of the party to the field to get votes from the people of Ankara. Ankara parliamentary candidates and executives of the parties informed people of Ankara about the election propaganda by organizing meetings and rallies in the districts of Ankara. In addition to these, parties also carried out propagandas of election by newspapers and media to effect Ankara voters. As a result, the DP, which emerged victorious from this struggle, both sent all of the Ankara parliamentary candidates to the Parliament and achieved a historical success by taking power from the CHP.

DOI: <https://doi.org/10.30783/newsosbilen.1163292>

Atıf/Cite as: Demirbilek, B. (2022). 14 Mayıs 1950 genel seçimleri: Ankara ili örneği. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(4), 2195-2213.

Giriş

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde demokratikleşme açısından önemli adımların atıldığı bilinmektedir. Bundan dolayıdır ki Türkiye'de demokratikleşme sürecinin bir geçmişi vardır. Bu süreç 19. yüzyılda Tanzimat ile başlamış ve Meşrutiyet projeleriyle devam etmiştir (Akıncı & Usta, 2015, s. 42). II. Meşrutiyet Dönemi süresince dört genel seçim ve bir tane de ara seçim yapılmış ve buna bağlı olarak, saltanatın kaldırılmasına kadar, 24 hükümet kurulmuştur (Tunaya, 1988, s. 5-6). Türk siyasetinin 20. yüzyılda özellikle iki alanda önemli bir değişim geçirdiği bilinmektedir. Bunlardan birincisi saltanatın yıkılmasıyla yerine cumhuriyetin kurulması, ikincisi ise tek parti düzeninden rekabete dayalı çok partili düzene geçilmesidir (Dursun, 2007, s. 24).

1924 yılında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası¹ ve 1930 yılında Serbest Cumhuriyet Fırkası² kurulmuş ancak bu muhalif hareketler uzun ömürlü olmamıştır. Buna bağlı olarak Mustafa Kemal Atatürk hayatı boyunca çok partili sisteme geçiş başarılı olamamıştır. Çok partili hayata geçişin tam anlamıyla İsmet İnönü döneminde gerçekleştiğini söylemek yanlış olmaz. Meclis'te çok sayıda partinin olması, farklı düşüncelerin temsil edilmesi açısından önemlidir.

II. Dünya Savaşı sonrası pek çok ülkede, özellikle Avrupa'da, devlet sistemleri yeniden dizayn edilmiştir ve demokratik bir sistem kurma çabaları yoğunlaşmıştır. Dünyaya dizayn verme sürecinde başı çeken iki süper güç ise ABD ve SSCB'dir. Savaş sonrası dönemde Türkiye oluşabilecek bir SSCB tehdidine ve ülke içinde yayılma ihtimali olan komünizm rejimine karşı bir duruş sergilemiş ve doğal olarak da ABD'ye yanaşma gereği duymuştur. Bu yakınlaşmayı destekleyen durum ise Türkiye'nin bu dönemde ABD'den Truman Doktrini ve Marshall yardımları anlaşmalarıdır. Bunlara ek olarak Türkiye'nin 1947'de Uluslararası Para Fonu'na (IMF) ve Dünya Bankası'na üye olması bu tutumu destekler niteliktedir (Özer, 2015, s. 28). Böylelikle Sovyet yayılmacılığına karşı Türkiye'nin tavrı Batı'dan yana olmuştur.

Savaş sonrasında Türkiye'de gelişen önemli bir durum da basında çeşitliliğin artmasıdır. Tek parti döneminden farklı olarak basında çoksesli bir kimlik ortaya çıkmıştır. Bu dönem basınında çeşitlilik ve renklilik, II. Meşrutiyet dönemindeki gibi çeşitli ve renkli olduğu gibi sayıca da bir hayli fazlaşmıştır (Uyar, 2012, s. 194). Devam eden süreçte ise dünyada tek parti düzeninin yıkılıp demokrasinin yaygınlaştığı bir dönemde, Türkiye Cumhuriyeti de bu gelişmelere ayak uydurmuş ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün de desteğiyle CHP'nin karşısında muhalif partilerin kurulmasının önü açılmıştır. Millî Kalkınma Partisi³ ile başlayan çok partili sisteme geçiş süreci DP'nin kurulmasıyla devam etmiştir.

İnönü, CHP'nin dışında oluşumunu gerçekleştiren MKP'nin kurulmasına olumlu bakmadığı görülmekle birlikte kendi bünyelerinden ayrılanlar tarafından kurulmasını gerçekleştirecek bir partiye daha sıcak baktığı ifade edilmektedir (Seydi, 2014, s. 29-30). CHP'den olaylı bir şekilde ayrılan bir grup muhalif vekil tarafından kurulacak olan DP güçlü bir şekilde CHP'nin karşısına çıkmıştır. DP'nin kurulmasıyla Türkiye, çok partili hayata geçiş sürecini ciddi anlamda hissetmiştir.

Bu geçiş sürecinde yaşananlar kısaca şöyle özetlenebilir:

DP'nin kuruluşuna zemin hazırlayan gelişmeler dikkate alındığında, CHP içindeki büyük toprak sahiplerinin ve ticaret burjuvazisinin parti içindeki güvenlerinin arttığı bir dönemde, özellikle 1945 yılındaki Bütçe Görüşmelerinde ve Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu tasarısı görüşmelerinde, Meclis'te parti aleyhtarı bir tutum sergilemişlerdir. Bu durum parti içinde ciddi bir muhalefetin ortaya çıktığını ve ilerleyen zamanlarda partiden kopuşların yaşanacağına işaret ediyordu (Uyar, 2012, s. 183). Adnan Menderes ve Mehmet Fuat Köprülü CHP milletvekili olarak katıldıkları 1945 yılı Bütçe Görüşmelerinde parti yöneticilerini şiddetli bir şekilde eleştirmişlerdir. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu görüşmeleri sırasında ise Adnan Menderes yapmış olduğu uzunca bir konuşmanın neticesinde toprakların kamulaştırılması, çiftçiliği bir meslek haline getirilmesi düşüncesinin nasyonal sosyalist rejimden alındığını iddia etmiştir. Devamında üzerinde konuşulmayan konuların tasarıya eklenmesinin iç tüzüğe aykırı olduğu gibi gerekçeleri ileri sürerek parti aleyhinde demeçler vermiştir (Eroğul, 2013, s. 11; Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 7, Cilt 17, Toplantı 2, Birleşim 55, 16 Mayıs 1945, s. 117; Aydın, 2018, s. 371). Yine aynı kanun tasarısı üzerine Refik Koraltan da Menderes gibi benzer eleştirilerde bulunmuş, özellikle toprak sahibi olanların elinden toprağının alınıp başka birine verilmesinin

¹ TPCF hakkında bilgi için bk. Ateş, 1994; Zürcher, 2021.

² SCF hakkında bilgi için bk. Okyar, 2014.

³ MKP hakkında bilgi için bk. Özacun, 2002.

doğru bulmadığını yani kısacası mülkiyet hakkının çiğnendiği kanaatinde olduğu için tasarının değişmesi gerekliliğini dile getirmiştir (TBMM TD, Dönem 7, Cilt 17, Toplantı 2, Birleşim 48, 19 Mayıs 1945, s. 70-74). Toprak reformu konusunda yapılan eleştiriler, CHP içindeki çok sayıda milletvekilini rahatsız ettiği gibi güçlü bir muhalefetin ortaya çıktığını da gösteriyordu. Bu muhalefetin devamında partiden ayrılmalar ve ihraçlar da kaçınılmaz olmuştur. CHP içindeki muhalefetin benimsediği ve uygulamaya koyduğu politikalar basında da yeni bir partinin kurulmak üzere olduğu havasını sezdiriyordu (Tanin, 3 Haziran 1945, s. 1). 21 Eylül 1945'te Adnan Menderes ve Mehmet Fuat Köprülü CHP'den ihraç edildi. 1945 yılının Eylül ayında Celal Bayar CHP milletvekilliği görevini bıraktı (Ahmad & Ahmad, 1976, s. 15). 3 Aralık 1945 yılında ise Bayar, CHP'den istifa etti (Ahmad & Ahmad, 1976, s. 16; Akşam, 4 Aralık 1945, s. 1). Bütün bu gelişmeler neticesinde Bayar'ın yeni bir parti kuracağı yönünde ifadeleri basına yansımaya başladı. Bayar, 7 Aralık 1945 tarihinde kurulacak olan partinin 85 maddeden oluşan tüzüğü yetkili kurumlara gönderdi (Aydemir, 1993, s. 138).

Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Mehmet Fuat Köprülü'nün verdiği dördü taksirin Meclis tarafından Anayasa'nın ruhuna aykırı bulunduğu için reddedilerek söz konusu taksirin yeniden tanzim edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.⁴ Bu sonucu alan dört muhalif kendilerine yeni bir yol çizmişler, 7 Ocak 1946 yılında DP'yi kurmuşlardır (Akşam, 8 Ocak 1946, s. 1). DP'nin kurucu kadrosuna bakıldığı zaman siyasette belli noktalara gelmiş tecrübeli kişilerden oluştuğu görülür. Özellikle Celal Bayar, Millî Mücadele'ye önemli katkıları olan, Atatürk döneminde başbakanlık yapmış ve halk tarafından da tanınan bir siyasetçiydi.

DP'nin kurulmasıyla birlikte ilk genel seçimlerin 1946 yılında yapılması kararlaştırılmıştı. Bu CHP'nin istediği bir seçenektir. Çünkü yeni kurulan ve Türkiye genelinde teşkilatını tam olarak hazır hale getiremeyen DP'yi yenmek CHP için daha kolay olacaktı. Diğer taraftan DP seçim tarihini ne kadar eleştirse de 21 Temmuz 1946 seçimlerine katılma kararı almıştır.

DP'nin CHP karşısında girmiş olduğu ilk seçim 21 Temmuz 1946 tarihinde gerçekleşti. Bu seçimde *açık oy gizli tasnif* yöntemi kullanılmış ve denetim adli birimler yerine idari birimlerce yapılmıştı (TÜİK, 2012, s. XII). Bu seçim kanunu CHP'li yöneticilerin tasarımıyla meydana getirilmiştir (Ortaylı, 2010, s. 93). 1946 Genel Seçimi sonucunda CHP %85.4 oy oranı ile 397, DP %13.1 oy oranı ile 61, DP listesinden yer alan bağımsızlar %0.9 oy oranı ile 4, bağımsız olarak seçilenler ise %0.6 oy oranı ile 3 milletvekili olmak üzere toplamda 465 milletvekili Meclise girmiştir (21 Temmuz 1946 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları Seçim Sistemi: Çoğunluk Sistemi). Seçim sonucu göz önünde bulundurulduğunda, seçim öncesinde birçok şehirde teşkilatını hazır edemeyen DP'nin seçimi kaybetmesi de olağan bir durum olarak görülmektedir. Yeni dönem için ise İnönü, hükümeti kurma görevini Recep Peker'e vermiştir (Uzun, 2012, s. 106).

Bu sonuçlarla CHP büyük çoğunlukla iktidara geldi. DP seçimde usulsüzlük yapıldığı gerekçesiyle seçimlere itirazda bulundu (Cumhuriyet, 24 Temmuz 1946, s. 1). Hatta DP yöneticileri İzmir'de düzenledikleri bir mitingde bu durumu dile getirdiler (Cumhuriyet, 24 Temmuz 1946, s. 3). Ancak sonuç değişmedi ve 14 Mayıs 1950 seçimlerine kadar CHP iktidar, DP ise muhalefet pozisyonunu sürdürdüler.

1950 Genel Seçimlerine giderken Türkiye'nin yönetim sistemini betimleyen tablo şöyleydi:

1946 seçimlerinde zaferle ayrılan CHP Meclis'te büyük bir çoğunluk elde etmişti. Meclis tekrardan İsmet İnönü'yü cumhurbaşkanı olarak seçti ve İnönü, Şükrü Saraçoğlu kabinesinin istifa etmesi üzerine, kabine kurma görevini Recep Peker'e vererek başbakanlık makamına getirmiştir. Başbakan Recep Peker de 14 kişiden oluşan kabinesini Meclise sunmuş ve kabine Meclis tarafından onaylanmıştır (TBMM TD, Dönem 8, Cilt 1, Toplantı Olç, Birleşim 2, 12 Ağustos 1946, s. 12; Akşam, 7 Ağustos 1946, s. 1). Zaman geçtikçe muhalif DP milletvekilleri ile Recep Peker Hükümeti arasında sürekli çatışmaların olduğu gözlemlenmiştir. Bu siyasi krizin çözümü için Cumhurbaşkanı İnönü, Başbakan Recep Peker ve DP lideri Celal Bayar ile bir görüşme yaparak bu krizi sonlandırma çabasına girmiştir. 12 Temmuz Beyannamesi olarak tarihe geçen bu toplantı sonucunda iki parti arasında kısa süreli de olsa bir dostluk kurulmuştur. Ancak ilerleyen süreçte Recep Peker Hükümeti istifa etmiş ve yerine Şemsettin Günaltay Hükümeti kurulmuştur. İki parti arasındaki bu yakınlaşmadan rahatsız olan DP'li

⁴ Dört muhalif milletvekili tarafından hazırlanan önerge 7 Haziran 1945 tarihinde CHP Meclis Gurubu Yüksek Başkanlığı'na sunulmuştur. Bu önergenin içinde genel hatlarıyla bahsedilenler; Millî hâkimiyetin en tabii neticesi ve aynı zamanda dayanağı olan Meclis murakabesini Anayasamızın yalnız şekline değil ruhuna da tamamıyla uygun olarak tecellisini sağlayacak tedbirlerin alınması. Yurttaşların siyasi hak ve hürriyetlerini daha ilk Teşkilatı Esasiye Kanunumuzun gerektirdiği genişlikte kullanabilmeleri imkânlarının sağlanması. Bütün parti çalışmalarının yukarıdaki esaslara tamamıyla uygun bir şekilde yeni baştan tanzimi. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu 30.1.0.0, Kutu No 53, Gömlek No 315, Sıra No 4, s. 2.

bir grup, parti yöneticilerine karşı gelmiş ve bu durum neticesinde partiden istifalar ve ihraçlar gerçekleşmiştir. DP'den ayrılanların bir kısmı ise MP'yi kurmuştur (Çavuşoğlu, 2021, s. 146-149).

14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerine CHP ve DP'nin yanında seçime girecek diğer parti MP'dir. MP, DP'den ayrılanlar tarafından 19 Temmuz 1948'de kurulan bir siyasi partidir (Kılınc, 2018, s. 1242). Bu partide Atatürk'ün yakın silah arkadaşlarından Mareşal Fevzi Çakmak'ın yanı sıra Yusuf Hikmet Bayur, General Sadık Aldoğan, Osman Bölükbaşı gibi tanınmış şahsiyetler de bulunmaktaydı. MP yetkilileri seçime gidilen süreçte sadece CHP'ye değil aynı zamanda DP'ye de ciddi eleştirilerde bulunmuşlardır (Kudret, 20 Mart 1950, s. 4).

1950 Genel Seçimleri yaklaştıkça Meclis'te iktidar ve muhalefet arasında gerginliklerin de yaşandığı görülmektedir. İkinci Hasan Saka Hükümeti zamanında Meclis'te Seçim Kanunu üzerine tartışmalar yaşanırken Adnan Menderes, 1946 seçimlerinde büyük sıkıntılar yaşandığı yönünde demeçler verirken bir sonraki yapılacak seçimler için daha güvenilir bir kanunun çıkarılması isteğinde bulunmuştur. Ancak Komisyon DP'nin isteğini yerine getirmemiştir (Goloğlu, 2013, s. 300). İkinci Saka Hükümetinin istifası sonrasında gelen Şemsettin Günaltay Hükümeti DP'nin istediği gibi bir Seçim Kanunu üzerinde çalışmıştır. 1950 seçimleri için hazırlanan "Milletvekili Seçim Kanunu" yoğun tartışmalar sonucunda 16 Şubat 1950 tarihinde 336 kabul ve 10 ret oyla Meclis'ten geçmiştir (TBMM TD, Dönem 8, Cilt 24, Toplantı 4, Birleşim 48, 16 Şubat 1950, s. 706-710; Ankara Akşam Haberleri, 17 Şubat 1950, s. 1). Bunu takip eden süreçte ise 24 Mart 1950'de Meclis son kez toplanarak 8. dönemini tamamladı ve seçim tarihi olarak da 14 Mayıs 1950'de mutabık olundu (TBMM TD, Dönem 8, Cilt 24, Toplantı 4, Birleşim 48, 16 Şubat 1950, s. 710; Ankara Akşam Haberleri, 25 Mart 1950, s. 1). Uygulanacak olan Yeni Seçim Kanunu'na göre milletvekili seçimi tek dereceli ve ekseriyet usulüne göre genel eşit, gizli oy sistemiyle yapılacaktır. Yine kanuna göre, oy serbest ve şahsidir. Oyların sayılması ve ayrılması da açık olarak yapılacaktır (Goloğlu, 2013, s. 378; T.C. Resmî Gazete, 21 Şubat 1950). Bu yasa ile tam anlamıyla demokratikleşmeye geçilmese bile seçmenin elde ettiği oy güvencesi gerçek anlamda demokrasiymiş gibi bir hava sezdirmiştir (Çavdar, 2013, s. 15).

1946 Genel Seçimlerinde CHP'nin Ankara'da 18 milletvekilinin tamamını kazanarak Meclise gönderdiği bilinmektedir (TBMM Albümü 1920-2010, 2010, s. 448-451). 1950'deki Ankara seçimlerinde ise tam tersine DP Ankara'daki 18 milletvekilinin tamamını Meclise göndermiştir. Dolayısıyla 4 yıl içerisinde Ankara halkının muhalefet partisine yöneldiği görülmektedir. Bu çalışmada 14 Mayıs 1950 seçimlerine giden süreçte dönemin siyasi partilerinden, CHP, DP ve MP'nin Ankara ili ve ilçelerinde gerçekleştirmiş oldukları siyasi toplantıların basındaki yansımaları, iktidar ve muhalefet partileri arasındaki seçim mücadelesi ve Ankara ilinin seçim sonuçları hakkında bilgiler verilerek Ankara milletvekillerinin tamamının CHP'den DP'ye geçmesine rol oynayan faktörler değerlendirilmektedir.

14 Mayıs 1950 Ankara İli Seçimleri İçin İktidar ve Muhalefet Partilerinin Çalışmaları

Günümüzdeki seçimlerde olduğu gibi 14 Mayıs 1950 seçimlerinde de İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirleri kazanmak önem arz ediyordu. Dolayısıyla adı geçen bu üç ili kazanan büyük bir başarı elde etmiş olacaktı. 14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerinde Başkent Ankara'da toplam 18 milletvekili çıkartılacaktı. Başkentte CHP, DP ve MP olmak üzere üç parti Ankara milletvekillerini kazanmak için mücadele verecekti.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin Ankara İli Seçim Çalışmaları

1950 Genel Seçimi kararı alındıktan sonra partiler adaylarını göstererek seçim çalışmalarına başladılar. CHP'nin Ankara milletvekili adayları; İsmet İnönü, Ragıp Tüzün, Mümtaz Ökmen, Ahmet Şükrü Esmer, Hıfzı Oğuz Bekata, Cemal Kiper, Naci Tınaz, Fuat Bayramoğlu, Emin Halim Ergun, Naki Cevat Akkerman, Ahmet Hamit Selgil, Raşit Börekçi, Arif Çubukçu, Rifat Pilavoğlu, Halil Naci Mihçioğlu, Müjgan Ağaoğlu, Namık Ambarcıoğlu, İhsan Pehlivanlı isimlerinden oluşmaktaydı (Aynı Tarihi, Mayıs 1950, s. 13).⁵ Bu milletvekili adaylarından İsmet İnönü, Hıfzı Oğuz Bekata, Naci Tınaz, Emin Halim Ergun, Naki Cevat Akkerman, Ahmet Hamit Selgil, Raşit Börekçi, Arif Çubukçu adlı kişiler aktif milletvekili iken; Ragıp Tüzün, Mümtaz Ökmen, Ahmet Şükrü Esmer, Cemal Kiper, Fuat Bayramoğlu, Rifat Pilavoğlu, Halil Naci Mihçioğlu, Müjgan Ağaoğlu, Namık Ambarcıoğlu, İhsan Pehlivanlı adlı kişiler 1950 seçimlerinde milletvekili adayı olarak yerini almışlardır (TBMM TD, Dönem 8, Cilt 1, Toplantı Olğ., Birleşim 1, 5 Ağustos 1946, s. 4; Akşam, 24 Temmuz 1946, s. 1; BCA, Fon Kodu 490.1.0.0, Kutu No 131, Gömlek No 531, Sıra No 1, s. 14-27).

⁵ CHP'nin Ankara Milletvekilleri Adaylarının Mesleki Dağılımı İçin bk. Ankara Akşam Haberleri, 10 Mayıs 1950, s. 2.

İktidar partisi CHP, Ankara'daki seçim çalışmalarını geniş bir alana yayıyordu. CHP, Ankara'da birçok ocak açılışı yapmış ve Ankara'nın ilçelerinde ve köylerinde seçim çalışmalarını hızlandırmıştır. Ankara'daki seçim çalışmalarına genel olarak Ankara milletvekilleri, milletvekili adayları ve bazı yöneticiler katılmıştır.

CHP yetkilileri seçimin yaklaşmasıyla beraber başarılı neticeler almak için birtakım kanuni düzenleme ve uygulama gerçekleştirmiştir. Bunlar, 16 Şubat'ta Yeni Seçim Kanunu'nun kabulü, 22 Mart'ta kısmi affın çıkarılması ile birlikte Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nda yapılan değişiklikler, memur kesimine vergi indirimi ve memura ikramiye verilmesi gibi uygulamaları meydana getirmişti (Benhür, 2007, s. 67-68).

Meclis'te milletvekilleri yeni seçim kanunu üzerine çalışmalarını sürdürürken, CHP'li yöneticiler ile milletvekili adayları meydanlarda halk ile buluşmaya devam ediyordu. Bu doğrultuda CHP, 5 Mart'ta Ankara'nın Ses, Sakalar, Kaya, Yüce ve İskitler adında beş adet ocak açılışı yapmıştır (Ulus, 6 Mart 1950, s. 1-3). 12 Mart'ta Cebeci Doğan Ocağı açılışı olmuştur (Ulus, 13 Mart 1950, s. 2). 19 Mart'ta ise Ankara'da altı tane CHP Ocağı açılmıştır. Bu ocaklar; Çay, Ateş, Doğu, Akalar, Akarsu ve Türközü Ocaklarıdır (Ulus, 20 Mart 1950, s. 4). 2 Nisan'da Ankara'da Şükriye ve Abidinpaşa ocakları açılmıştır (Ulus, 3 Nisan 1950, s. 4). 8 Nisan günü CHP Ankara'da Sevenler, Ünlüler ve Altınkaya adlarında üç ocak daha açmıştır (Ulus, 9 Nisan 1950, s. 1,4). Genel itibariyle CHP'li yönetici ve milletvekili adayları tarafından açılan bu ocaklar, seçim propagandasını yürütmek için oluşturulmuş önemli merkezlerdi. Ankara'nın birçok bölgesinde açılan ocaklar özellikle milletvekili adaylarını kırsal kesimlerde halkla buluşturmak, onların sıkıntılarını dinlemek ve bir miktar da olsa onları CHP'ye üye yapmak açısından önemliydi.

Seçim tarihi belirlendikten sonra CHP seçim çalışmalarını hızlandırdı ve Genel Sekreter Fikret Sılay, parti teşkilatlarının seçim süresince izleyecekleri yolu bir genelge ile tüm teşkilata duyurdu. Bu genelgenin ana temasını ise köylüler oluşturuyordu. Dolayısıyla onların oyunu almak için köylerde yaşayan partililerden yararlanılması isteniyordu (Turp, 2018, s. 682).

1950 Genel Seçim çalışmaları esnasında seçim beyannamesini ilk yayınlayan parti CHP olmuştur. CHP'nin seçim beyannamesinde milleti ilgilendiren konular bulunmaktadır. Bunlar; çiftçi, köylü, iktisat, eğitim gibi zaruri mevzulardan oluşmaktadır (Ulus, 28 Nisan 1950, s. 1,5). En başta köylü ve çiftçi için köylerde eğitim, yol, su, toprak ve köylüye daha elverişli usul ve araçlar vermek gibi vaatler vardı. Anayasa ile ilgili olarak tek parti döneminde olan Altı Umdeyi Anayasa'dan çıkarıp yerine laik cumhuriyet rejiminin korunması için gerekli kayıtların konmasının mecburi bir durum olduğu belirtilmekteydi (Ayn Tarihi, Mayıs 1950, s. 46-50). Bunların dışında şehircilik ve eğitim düzenlemeleri ile işçi hakları hakkında vaatler de sıralanmıştır (Ulus, 28 Nisan 1950, s. 1,5). Genel çerçevede bu vaatler üzerinde çalışan CHP'liler her ilde olduğu gibi Ankara'da da bu vaatler üzerinde durarak seçim çalışmalarını yürütmüşlerdir.

CHP seçim çalışmalarını yürütürken bir taraftan da Ankara'nın ilçelerinde mitingler düzenlemekteydi. Milletvekilleri bu mitinglerde halka hitap etmekte ve genel anlamda hem partilerinin geçmiş icraatlarını hem de gerçekleştirmeyi düşündükleri vaatlerini anlatmaktaydılar. Bu doğrultuda Ankara ilindeki ilk mitingi İsmet İnönü gerçekleştirmiştir. CHP'nin elindeki en büyük koz hiç şüphesiz İsmet İnönü'ydü. İnönü, kendi partisi yani CHP adına seçim çalışmalarını sürdürmüştür. İnönü, seçim çalışmasına 23 Mart'ta Polatlı'da başlamıştır (Ankara Akşam Haberleri, 23 Mart 1950, s. 1; Yeni Sabah, 24 Mart 1950, s. 5). İnönü, burada toplanan partililere seslenirken Anayasa'nın demokratik hayatın gerekliliğine göre değiştirilmesine ihtiyaç olduğunu ve ikinci bir Meclis'in var olması gerektiğini belirtmiştir. İktidar ve muhalefet arasındaki gerginliğe de değinen İnönü; Kendi partileri olarak vazifeyi yerine getirdiklerini ama muhalefetin sert eleştirilerine devam ettiğini söylemiştir (Ulus, 24 Mart 1950, s. 1).⁶ Gerçekten güncel basında yer alan ifadelerde muhalefet partileri tarafından gerçekleştirilen toplantılarda iktidara karşı sert politika yürütüldüğü gözlemlenmektedir (Kudret, 13 Mart 1950, s. 1,4).

İnönü, 25 Mart tarihinde Kırıkkale'de⁷ bir miting yapmıştı (Ankara Akşam Haberleri, 25 Mart 1950, s. 1) ve buradaki konuşmasında muhalefet partilerinin şiddet politikasına devam ettiklerini belirtirken, tekrar iktidar olduklarında "Altı Ok"un Anayasa'dan çıkarılacağı vaadinde bulunmuştur. İnönü, mevcut Anayasa hakkında

⁶ İsmet İnönü konuşurken bk. Ek-1.

⁷ Kırıkkale, 1950 tarihinde Ankara'nın ilçesi konumundadır. 21 Haziran 1989 tarihli ve 3578 sayılı yasa ile Ankara ilinden ayrılarak il konumuna getirilmiştir. T.C. Resmî Gazete, 21 Haziran 1989.

bilgi verirken de Anayasa'nın bir partiyi temsil etmemesi gerektiğinin altını çizerek bütün halk tarafından benimsenen bir Anayasa'nın olması gerektiğinin önemini belirtmiştir.⁸

İsmet İnönü, 27 Mart'ta Beypazarı'ndaki konuşmasında Türkiye'nin dış güvenliği sorunu, demokratik rejim ve Anayasa üzerinde durmuştur. İnönü, dış güvenlikten bahsederken vatanın kendi sınırlarının dışında hiçbir milletin toprağında gözleri bulunmadığını vurgulamış, bu noktada önemli olan durumun kendi haklarımızın ve bütünlüğümüzün korunması olduğunu ifade etmiştir. İnönü ayrıca, Anayasa'nın ortak bir çalışma ile hazırlanması gerektiğini belirtmiş fakat dönemin siyasi havasının da bu duruma uygun olmadığını sözlerine eklemiştir (Ulus, 28 Mart 1950, s. 1,3). Seçim hakkında da konuşan İnönü, memleketteki siyasi hayatın huzur ve emniyet içinde olması gerektiğini ve politikacıların şiddet yanlısı bir görüntü vermemesinin daha doğru bir yaklaşım olacağını ifade etmiştir (Ulus, 28 Mart 1950, s. 3).

CHP, 17 Mart'ta Çamlıdere'de bir toplantı düzenlemiştir. Toplantıya Ankara milletvekilleri General Naci Tınaz ve Emin Halim Ergun katılmıştır. İlk konuşmayı Naci Tınaz gerçekleştirmiştir. Konuşmasında vatanın kalkınması adına 1950 yılı bütçesine fazlaca yatırım yaptıklarından ve bu yatırımların vatandaşa olumlu yansıdığından bahsetmiştir. Devamında ise Tınaz, yaklaşan seçimlerle ilgili, bu emniyetli ve şerefli ilerleyişin sürmesi ve memleketin itibarının artmasını sağlamak için, 1950 seçimlerinde CHP'nin iktidara gelmesi gerektiğine değinmiştir (Ulus, 18 Mart 1950, s. 1,3). Daha sonra Ergun, seçimle ilgili bir konuşma gerçekleştirmiştir. Konuşmasında, İnönü'nün Ankara ilinden aday olmasının önemini belirterek, bu durum karşısında hemşehrilerine düşen görevin büyük olduğuna dikkat çekmiştir. Daha sonra İl Genel Meclisi İkinci Başkanı Naşit Uluğ söz alarak şunları dile getirmiştir: *Demokrasi liderler devridir. Partilerin başında bulunan liderlerin şahsiyetleri, o partilere oy verecek vatandaşlar için başlıca teminat ve ümit kaynağıdır. CHP ise bu bakımdan en talihli partidir. Onun, rahmetli Atatürk'ün hayatında ve devlet işlerinde kararlarına iştirak etmiş tek arkadaşı İsmet İnönü gibi bir lideri vardır.* Devamında ise İnönü'nün millî birliği korumak için çalıştığını ve bunun sürmesinin de 1950 seçimlerine bağlı olduğunu beyan etmiştir (Ulus, 18 Mart 1950, s. 3).

CHP'nin diğer bir toplantısı 26 Mart tarihinde Kızılcahamam'da olmuştur. Kızılcahamam'da gerçekleşen toplantıya CHP Müfettişi Muzaffer Akpınar ve İl İdare Kurulu üyeleri katılmışlardır. Kongre başkanlığına Akpınar getirilmiştir. Başkan bu kongrede seçimlerle ilgili bir beyan etmiştir.⁹ Akpınar özetle dönemin şartlarına göre Türkiye'yi düzlüğe çıkartacak tek partinin CHP olduğunu söylemiştir.

CHP, 2 Mayıs'ta Balâ'da bir miting gerçekleştirmiştir. Mitinge CHP'li yöneticiler milletvekilleri ve yeni milletvekili adayları katılmıştır. Yeni aday Rifat Pilavoğlu hitabında CHP'nin iktidarı boyunca programlı olarak yaptırdığı demiryolu, yol ve su işlerinden bahsetmiştir. Pilavoğlu ayrıca köylü için buğdayı koruma maksadıyla teşkil edilen Toprak Mahsulleri Ofisi'nin köylünün ihtiyacı için önemli olduğunu ve bundan ayrı köylülere toprak, ziraî kredi ve ziraat makineleri verdiğini, bundan sonraki programlarında da ziraî sigortaların oluşturulmasıyla köylünün zaman zaman maruz kaldığı sıkıntıların ortadan kaldırılacağını belirtmiştir (Ulus, 3 Mayıs 1950, s. 1.).

CHP, Kalecik'te de 2 Mayıs'ta bir toplantı gerçekleştirdi. İlk olarak Recep Dengin bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında, İsmet İnönü'nün II. Dünya Savaşı'nda yurdu kurtaran siyasetini övmüş ve İnönü'nün 30 yıl içinde yurt ve milleti koruma ve yükseltme yönünden tarihi şahsiyetine karşı beslenen hayranlığın büyük isabetine işaretle vatandaşların 1950 seçimlerinde kullanacakları oylar ile memleketin kaderini belirleyeceklerini önemle vurgulamıştır (Ulus, 3 Mayıs 1950, s. 6). CHP'nin diğer Ankara milletvekili adayı Namık Ambarcıoğlu kürsüye gelmiş ve konuşmasında Türk köylüsü için bir parti aramak lazım gelirse bunun ancak CHP olduğunu belirtmiş ve âşar, Toprak Ofisi, toprak dağıtımı, ziraî kalkınma, okul, askerlik, sağlık, su, yol ve kredi alanlarında verilen hizmetleri açıklamıştır. Devamında 14 Mayıs 1950 seçiminin ise bütün vatandaşların bu hizmetleri göz önünde bulundurarak oy kullanmaları gerektiği yönündeki düşüncesini açıklamıştır. (Ulus, 3 Mayıs 1950, s. 6).

⁸ "Halk Partili vatandaşlarımıza söyleyeyim ki, bizim inandığımız Altı Oklu prensiplerin Anayasa'dan çıkarılması tabii olacaktır. Biz, Halk Partili olarak Altı Oklu prensiplerimizi vatandaşlarımıza beğendirmeye çalışmakta devam edeceğiz. Bu suretle, diğer siyasi partilere karşı kendi prensiplerimizi Anayasa ile imtiyazlı bir mevkie koymuş olmaktan çıkacağız. Ama şurasını hemen ilave etmeliyim. Yeni Anayasamız bazı prensipleri bütün vatandaşların, bütün siyasi partilerin müşterek umdeleri olarak tespit ve tayin etmeye mecburdur. Benim şahsi fikrim budur." Ulus, 26 Mart 1950, s. 1.

⁹ "Büyük Millet Meclisi seçimleri yenileme kararı verdi. Seçim Kanunu kabul edilince, seçimin derhal yenilenmesi tabii idi. Bu seçim memleketin önümüzdeki dört yıl içinde siyasi iktidarını elinde tutacak partiyi belli edecekti. Halk Partisi'nin zaferi bu memleket için hayırlı bir istikbal vadeditir ve dünyanın bugünkü müşkül şartlarından vatanımızı ancak Halk Partisi'nin mücerrep siyaset ve iktidarı kurtarıp selamete çıkarabilir." Ulus, 27 Mart 1950, s. 3.

2 Mayıs'ta Balâ ve Kalecik'te yapılan toplantılarda üzerinde durulan konular yine çiftçi ve köylü sorunları üzerine olmuştur. Seçim beyannamelerinde de belirtildiği üzere köylü sorunları üzerinden gitmek seçimlerde başarı elde etmek için etkin bir faktördür. Çünkü kırsal kesimde oturan çiftçi ve köylüden alınacak oylar Ankara'daki seçimi kazanmak açısından önemli bir siyasi hamle olarak görülmektedir.

CHP, seçime az bir süre kala Ankara'daki çalışmalarını hızlandırmış ve 5 Mayıs günü Haymana'ya giderek bir toplantı yapmıştır. Bu toplantıda Recep Dengin, CHP'nin Ankara milletvekili adaylarından Fuat Bayramoğlu, Emin Halim Ergun ve Dr. Ahmet Hamid birer konuşma gerçekleştirmişlerdir. CHP adayları genel olarak CHP'nin yıllardır yapmış olduğu hizmetlerden ve parti politikalarından bahsetmiş ve toplanan köylülerden yaklaşan seçimler için oy istemişlerdir (Ulus, 6 Mayıs 1950, s. 1,6). Aynı gün Çubuk ve Kızılcahamam ilçelerinde de bir toplantı gerçekleştirildi. Çubuk ve Kızılcahamam'da gerçekleştirilen toplantılara Ankara Milletvekili Arif Çubukçu katıldı. Çubuk'taki konuşmasında CHP'nin iç ve dış politikası ile memleketin ekonomik anlamda kalkınmasını sağlama yolunda yaptığı çeşitli hizmetlerin geniş bir açıklamasını yapmış, meydanı dolduran büyük kalabalık arasında bulunan köylüleri çeşitli konular üzerinde aydınlatmıştı. Daha sonra Kızılcahamam'da da bir konuşma yapmıştır (Ulus, 6 Mayıs 1950, s. 1,6). Ayrıca Kızılcahamam'daki toplantıya Ankara Milletvekili Naci Tınaz da iştirak etmiştir. Buradaki konuşmasında CHP'nin iktidar mevkiine geçtiği günden beri yaptığı büyük memleket ve millet hizmetlerinden bahsetmiştir (Ulus, 6 Mayıs 1950, s. 1,6).

CHP, Ankara'daki seçim çalışmasını 8 Mayıs'ta Beypazarı'nda yaptığı toplantıda sonlandırmıştır. Beypazarı'nın Uruş Köyü'nde CHP'li temsilciler tarafından memleket ve seçim işleriyle alakalı geniş çapta bir konuşma yapılmıştır. Buraya Ankara'dan Recep Dingin ilçe merkezinden Ankara milletvekili adaylarından İhsan Pehlivanlı ve İl ve İlçe İdare Kurulu üyeleri katılmışlardır. Hatipler burada toplanan köylülere 27 yıldır iktidar partisinin başardığı çeşitli işleri, yapmakta olduğu ve iktidarda kalacak olursa yapmayı tasarladığı hizmetleri ve CHP'nin köy ve köylü politikasının ana hatlarını anlatmışlardır (Ulus, 9 Mayıs 1950, s. 3).

Ankara seçim çalışmaları sırasında İsmet İnönü'nün, seçim beyannamesinde belirtildiği üzere, Anayasa ile ilgili bir düzenlemenin yapılması üzerinde durduğu görülmektedir. CHP'nin seçim vaatlerinde üzerinde durduğu diğer önemli bir konu ise köy hayatı ve köylünün sorunlarıdır. Bundan dolayıdır ki CHP'nin yapmış olduğu mitinglere bakıldığı zaman Kızılcahamam, Güdül, Balâ, Polatlı, Beypazarı gibi köylü nüfusunun fazla olduğu yerlerde yoğunluk kazanmıştır. CHP milletvekili adaylarının Ankara'nın köylerinde yapmış oldukları seçim çalışmalarında iktidarda oldukları sürece köylülerin ihtiyaçlarını gidermek ve refah düzeylerini artırmak için mücadele verdiklerini ve seçtikleri takdirde buna devam edecekleri vaatlerini vermişlerdir.

CHP'nin Ankara seçim çalışması süresince yapmış olduğu faaliyetlere Ankara milletvekillerinin yanı sıra milletvekili adayları ve bazı yöneticiler de katılmıştır. İktidarda oldukları süre boyunca yapmış oldukları hizmetler ve seçtikleri takdirde de ileriye dönük yapacakları hakkında bilgiler vererek partililerden oy istemişlerdir. Bunların yanında yeni kurulan DP'nin sert eleştirilerine verdikleri cevaplar siyasi havanın biraz daha gerginleşmesine neden olmuştur. Ayrıca Ankara seçim çalışmalarına İsmet İnönü'nün katılması ve Malatya'nın yanında Ankara'dan da aday olması CHP'nin Ankara seçimlerini kazanmaya önem verdiğini göstermektedir.

Demokrat Parti'nin Ankara İli Seçim Çalışmaları

DP, 1946 seçimlerine katılmış ve bu açıdan 1950 seçimlerine giren deneyimli bir muhalefet partisidir. Dört yıl boyunca muhalefette kalan parti, CHP'nin her türlü açığını iyi bir şekilde yakalamış ve propagandasının ağır bir bölümünü de bu eksikler üzerinden sürdürmüştür.

1946 yılından 1950 yılına kadar iktidar ve Demokratlar arasında birçok alanda tartışmaların yaşandığı bilinmektedir. Bu dört yıllık süre boyunca İsmet İnönü'nün hem iktidar hem de muhalefet arasındaki uzlaşmacı tavrı da önemli bir durumdur. Hatta bazı durumlarda DP'li yöneticilere karşı ılımlı bir politika sürdürmüştür. 12 Temmuz 1947 Beynamesi ile de İsmet İnönü, Peker Hükümeti'ne karşı Celal Bayar'ı desteklemiştir. Bundan güç alan DP ise Peker hükümetine karşı şiddetli eleştirilerine hız vermiştir (Ahmad & Ahmad, 1976, s. 34). Böylelikle DP bir dahaki seçimlere kadar CHP iktidarı üzerinde baskı kurarak yıpratma politikasına devam etmiştir.

Bu dönem aralığına bakıldığı zaman iktidarın arkasında güçlü bir basın olduğu açıkça görülmektedir. Öyle ki sosyalist partilerinin çıkardığı gazeteler de kapatılmıştır (Ahmad & Ahmad, 1976, s. 27). Dolayısıyla 1949 yılına kadar DP'nin de bir yayın organı yoktu. Ancak bazı yerel gazetelerin DP'yi desteklediği bilinmektedir. Bundan dolayı DP yöneticileri hem Meclis'te iktidara karşı dirençli bir muhalefet örneği göstererek hem de ara ara illerde

mitingler yaparak seslerini halka karşı daha fazla çıkarma imkânı bulmuşlardır. Bu dört yılı en verimli şekilde geçiren DP, 1950 yılındaki seçimlere daha iyi hazırlanmış ve *Zafer Gazetesi* ile halka sesini daha fazla duyurmuştur. Özellikle DP'nin Ankara seçim çalışmalarında, Ankara milletvekili adaylarının tanıtımında ve adayların seçim vaatlerinin halka ulaşmasında bu gazetenin önemli derecede katkısı olmuştur.

1950 genel seçimi kararı alındıktan sonra partiler adaylarını göstererek seçim çalışmalarına başladılar. DP'nin Ankara milletvekili adayları; Sadri Maksudi Arsal, Mümtaz Faik Fenik, Hamit Şevket İnce, Osman Talat İltekin, Seyfi Kurtbek, Talat Vasfi Öz, Mehmet Muhlis Ete, Fuat Seyhun, Osman Şevki Çiçekdağ, Selahaddin Adil, Muhlis Bayramoğlu, Ramiz Eren, Cevdet Soydan, Abdullah Gedikoğlu, Selahattin Benli, Ömer Bilen, Hamdi Bulgurlu, Dağıstan Binerbay isimlerinden oluşmaktaydı.¹⁰ Öte yandan DP, 1946 seçimlerinde Fevzi Çakmak ve Mehmet Fuat Köprülü'yü Ankara ilinden aday göstermişti. Diğer taraftan Samet Ağaoğlu, Emin Sazak ve Muhlis Ete gibi isimler de Ankara'dan aday gösterilmiştir (Koçak, 2012, s. 498). Ancak DP, 1946 yılında Ankara seçimlerinde umduğunu bulamamıştır. 1950 yılındaki Ankara seçimlerinde ise parti kurucularından hiçbirinin aday olmaması dikkat çekicidir.

DP, seçim beyannamesini CHP'den belli bir süre sonra yayınlamıştır. Beynamede bahsedilen başlıca konular; devletin bütçesi ile ekonomik bünyenin gücünü eşit hale getirmek, millî ekonomiyi rahatlatacak planları devreye sokmak, devletin masraflarını asgari düzeyde tutmak, bu tasarruflarla biriken sermaye ile üretimi artırarak sermayeyi, ülkeyi kalkındıracak verimli bölgelerde kullanmak gibi vaatlerden oluşmaktaydı (Her Gün, 9 Mayıs 1950, 1,3). İktidara geldiklerinde ise CHP döneminde uygulanan Devletçilik politikasını kısıtlayarak liberalleşmeye doğru bir adım atılması amaçlanıyordu. Bu durum iş hayatını etkileyen bürokratik kayıtlar ve devlet müdahaleleri asgari düzeye indirilecekti (Ayın Tarihi, Mayıs 1950, s. 56-57). DP'nin bu beyannamesinin ülke genelinde nasıl bir izlenim uyandırdığı ve dolayısıyla seçmen üzerinde nasıl bir etki yaratacağı durumu önem arz etmektedir. Bu durum diğer illerde olduğu gibi Ankara ili özelinde de geçerlidir. Ankara ilinde yapılacak seçim çalışmalarında da DP'nin bu vaatler üzerinden gitmesi en doğal olanıydı.

DP seçim çalışmalarını yürütürken bir taraftan Ankara'nın ilçelerinde mitingler düzenlemekteydi. Milletvekilleri bu mitinglerde halka hitap etmekte ve genel anlamda partilerinin gerçekleştirmeyi düşündükleri seçim vaatlerini anlatmaktaydılar. DP ilk seçim çalışmalarından birini 29 Aralık 1949 tarihinde Polatlı'da gerçekleştirmiştir. Buraya İl İdare Kurulu Başkanı Osman Şevki Çiçekdağ, Dr. Muhlis Bayramoğlu ve İl İdare Kurulu üyelerinden Hamdi Bulgurlu ve Abdullah Gedikoğlu katılmıştır. Burada Polatlı ilçesindeki köylülere verilen tohum paylarındaki haksızlıklara değinilmiş ve hayvan hırsızlıklarıyla mücadele edilmediği ve işçilerin gerekli ilgiyi görmediği gibi sorunlar dile getirilmiştir (Zafer, 2 Ocak 1950, s. 3).

Keskin'de yapılan kongrede ise demokrasi üzerine vurgu yapılarak halkın hür iradesi neticesinde bir partinin iktidara gelmesinin önemli olduğu belirtilmiştir. Bunun da yeni seçim kanunu ile gerçekleşeceği umut ediliyordu (Zafer, 3 Ocak 1950, s. 3). Balâ'daki Karaali bucağına bağlı birçok köyde yaşayan halkın da tamamının DP'ye geçmesi partinin köylü politikası üzerinde olumlu etkisi olduğunu göstermektedir (Zafer, 4 Şubat 1950, s. 3). Dolayısıyla tarım, işçi ve köylü sorunlarının üzerine gitmenin seçim çalışmalarında olumlu iz bıraktığı söylenebilir.

DP'nin Ankara'daki başka bir seçim çalışması da Kızılcahamam'da gerçekleştirilmiştir. Burada gerçekleştirilen kongreye İl İdare Kurulu Başkanı Osman Şevket Çiçekdağ'ın yanı sıra üyelerden Ramiz Eren, Hamdi Bulgurlu, Abdullah Gedikoğlu ve Afyon Milletvekili Kemal Özçoban katılmıştır. Kızılcahamam'da gerçekleştirilen toplantıda konuşan Çiçekdağ halkın sıkıntıları üzerinde durarak bunların birçok yerde aynı olduğunu belirtmiş, bu tür problemlerin giderilmesinin millî iradenin tam ve sorunsuz olarak işlemesiyle mümkün olabileceğini dile getirmiştir. Afyon Milletvekili Özçoban ise seçimlerde vatandaşın her türlü tesir ve etkiden uzak olarak oyunu kullanması gerektiğini belirterek 1946 seçim metodunun tekrar uygulanmasının millet nezdinde olumlu karşılanmayacağını ifade etmiştir (Zafer, 1 Şubat 1950, s. 4). Bu toplantıda milletvekilleri ve adayların üzerinde durdukları sorun bir önceki seçimlerde istenilen seçim sisteminin yerine getirilmediği ve demokrasi açısından millet iradesinin tam olarak yansıtılmadığı yönündedir. Dolayısıyla 1950 seçimleri bu açıdan önem taşımaktaydı.

DP, Ankara'daki diğer önemli bir toplantısını 28 Nisan'da Haymana'da gerçekleştirmiştir. Toplantıda Haymana avukatlarından Ahmet Fevzi Yılmaz hararetle bir konuşma ile memleketin sıkıntılarını dile getirmiştir. Daha sonra Ankara milletvekili adayları Selahattin Benli ve Hamit Şevket İnce toplanan halka bir konuşma yapmışlardır

¹⁰ DP'nin Ankara Milletvekili Adaylarının Mesleki Dağılımı için bk. Zafer, 25 Nisan 1950, s. 1.

(Zafer, 29 Nisan 1950, s. 1). DP aynı gün Ankara'nın Çubuk ilçesinde de bir toplantı gerçekleştirmiştir. Bu toplantı için Ankara'dan İl İdare Kurulu İkinci Başkanı ve Ankara milletvekili adayları Dr. Muhlis Bayramoğlu, Emekli General Selahaddin Adil ve Dr. Talat Vasfı Öz, Çubuk'a gelmişler ve kalabalığa bir konuşma gerçekleştirmişlerdir. İlk sözü Dr. Öz almış ve açılış konuşması yapmıştır. Konuşmasında 1950 seçimlerinin Türk Milleti için önemine değinmiş ve yaklaşan seçimlerde, baskı olmaksızın, herkesin özgür iradesi ve düşüncesiyle oy kullanması gerektiğini açıklamıştır. Daha sonra sözü General Adil'e bırakmıştır. Adil, özetle kendi hayatından ve Millî Mücadele yıllarından bahsettikten sonra seçmenlerden partisi adına oy istemiştir (Zafer, 29 Nisan 1950, s. 6).

DP'nin Ankara'daki son ilçe çalışması 7 Mayıs günü Elmadağ'da gerçekleşmiştir. Bu toplantıya DP'nin çeşitli yöneticileri ve Ankara Milletvekili adayı Dr. Talat Vasfı Öz katılmıştır. Ankara adayı burada bir konuşma gerçekleştirmiştir. Kürsüye gelen Öz, DP'nin güçlenmesinden endişelenen CHP'nin bu güçlenmeyi bölmek için vermiş olduğu mücadelenin etkisiz olacağını dile getirmiştir. Devamında ise DP'nin 1950 Genel Seçimlerini mutlaka kazanacağını ifade ederek, iktidar partisini yalnız sandık başında sağlanacak zaferle mağlubiyete uğratacaklarını açıklamıştır (Zafer, 8 Mayıs 1950, s. 8).

DP, son olarak 30 Nisan günü Ankara'nın Cebeci Meydanı'nda bir miting gerçekleştirmiştir. Burada DP'nin Ankara milletvekili adayları seçimle ilgili düşüncelerini ifade etmek üzere birer konuşma gerçekleştirmişlerdir. İlk olarak İl Kurulu Başkanı Osman Şevket Çiçekdağ kürsüye çıkmıştır. Konuşmasında Ankara halkına, partilerin seçimi kazanmak için birçok faaliyette bulunduğunu ancak milletin kullanacağı oylar ile zafere ulaşılacağını ifade etmiştir. Çiçekdağ devamında 1946 seçimlerini hatırlatarak o gün bütün baskılara rağmen halkın korkusuz bir şekilde sandık başına gittiğini belirtmiş ve bu seçimler için de halkın vicdanının sesini dinleyerek oy vermelerini istemiştir (Zafer, 1 Mayıs 1950, s. 6).

Osman Şevki Çiçekdağ'dan sonra Prof. Sadri Maksudi Arsal bir konuşma gerçekleştirmiştir. Sonrasında General Selahaddin Adil¹¹ bir konuşma yapmıştır. Adil, konuşmasında; İstiklal Harbi'ni kazanmış olan Türk Milletinin hürriyeti de kazandığını zannettiğini ancak son senelerde iktidar partisinin şahsi emel ve ihtiraslarına kapılarak milleti unuttuğunu söylemiştir. Devamında CHP'nin seçim beyannamesini de ele alan Adil, bunun bir beyanname ve program olmadığını önceki vaatlerin bir tekrarı olduğunu dile getirmiştir (Zafer, 1 Mayıs 1950, s. 6).

Selahaddin Adil'den sonra söz alan Talat Vasfı Öz memleketin kötü gidişine temasla DP'nin iktidara geldiği zaman sadece yapabilecekleri vaatleri verdiğini, iktidara gelirlerse bu vaatleri yerine getirerek milletin huzuruna yüz akı ile çıkacaklarını ifade etmiştir (Zafer, 1 Mayıs 1950, s. 6). Toplantıda son sözü Hamit Şevket İnce almıştır. İnce, burada Atatürk'ün memlekete istiklal, hürriyet ve refah verdiğini fakat onun ölümünden sonra memleketin perişan bir duruma girdiğini, vatandaş hak ve hürriyetinin çiğnendiğini söylemiştir (Zafer, 1 Mayıs 1950, s. 6).

Hamit Şevket İnce'nin konuşması sırasında toplantıda bir hadise meydana gelmiştir. Konuşma sırasında DP ile CHP arasındaki bir anlaşma yapıldığı iddialarını reddeden sözleri üzerine kalabalığın arasında MP'li *Kudret Gazetes*'nin Yazı İşleri Müdürü Yalçın Uras'ın *muvazaa vardır. İspat edebilirim* sözünün üzerine kalabalık içinde bir arbede ortaya çıkmış ve Uras oradan güçlükle çıkartılmıştır (Cumhuriyet, 1 Mayıs 1950, s. 1,3). Böylece hiçbir hadiseye meydan verilmeden Uras, toplantı yerinden uzaklaştırılmıştır. Fakat Uras, muvazaa ile ilgili görüşlerini Hukuk Fakültesi binası önünde de tazelemiştir. Bu hadise sonrasında topluluk dağılmıştır (Vatan, 1 Mayıs 1950, s. 4).

Parti yöneticileri daha çok Ankara'nın ilçe ve civar köylerinde halkla buluşmuş ve oy talep etmişlerdir. DP, Ankara ilinde başarı elde etmek için bilinen siyasi şahsiyetlerin yanı sıra halktan kişileri de milletvekili adayı olarak göstermiştir. Ankara'daki seçim çalışmalarının çoğunluğunda DP milletvekili adayları yer almıştır. Özellikle DP'nin üzerinde en çok durduğu mevzu 1950 seçimlerinin, 1946 seçimlerinden ayrı olarak daha adil ve daha demokratik bir şekilde gerçekleşmesi yönünde olmuştur. Meclis'te Seçim Kanunu tasarıları görüşülürken bu konu üzerine tartışmalar yoğunlaşmıştı ve meydanlarda da DP'li adaylar çok titiz bir şekilde seçimin halk iradesini yansıtacak şekilde sonuçlanmasını istemişlerdir.

1946 yılında gerçekleşen seçimlerde CHP'nin seçimlere hile karıştırdığını ve buna bağlı olarak seçimleri kazandığı yönünde sürekli suçlamalarda bulunan DP, 1950 yılına kadar bu durumu basında, mitinglerde ve toplantılarda sürekli dile getirerek halkı bu duruma inandırmaya çalışmış ve genel itibarıyla demokrasi, hürriyet gibi kavramlar

¹¹ Selahaddin Adil konuşurken bk. Ek-2.

kullanarak CHP'nin tutumunu eleştirmekle güçlü bir muhalefet örneği gösterip, halkı kendi tarafına çekmeyi büyük oranda başarmıştır. Dolayısıyla DP'nin bu politikası 1950 seçimlerinde etkili olmuş ve İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük illerde oylarını arttırmıştır. Özellikle Ankara seçimlerinde *Zafer Gazetesi*'nin etkisinin önemli olduğunu söylemek yanlış olmaz. Büyük oranda barışçıl bir ortamda yapılan seçim sonrasında ise iktidarı ele alan DP'de Genel Başkan Celal Bayar cumhurbaşkanı, Adnan Menderes başbakan ve Refik Koraltan'da meclis başkanı olmuştur (Özer, 2015, s. 63). Böylelikle ülkeyi 27 yıldır tek başına yöneten CHP, iktidarı milletin iradesi ile DP'ye bırakmıştır. Bu iktidar değişikliğinde, CHP'nin yıpranmışlığının yanı sıra II. Dünya Savaşı sırasında halkın ekonomik ve sosyal alanda ciddi problemler yaşamasının da etkisi büyüktür.

Millet Partisi'nin Ankara İli Seçim Çalışmaları

DP içindeki bazı muhalifler, CHP'ye karşı daha sert bir tutum izlenmesi gerektiğini belirtmekle beraber, DP yöneticilerinin tavizkar bir politika izlediklerini düşünmekteydiler. Bunlar arasında önde gelen kişiler ise Yusuf Kemal Tengirşenk, Kenan Öner, Sadık Aldoğan ve Ahmet Tahtakılıç'tır. 10 Mart 1948 tarihinde ise DP'den ihraçlar başlamıştır. Partiden ihraç edilenlerin bir bölümü Müstakil Demokratlar Grubu'nu oluştururken, diğerleri ise Mareşal Fevzi Çakmak'ın önderliğinde 1948 tarihinde MP'yi kurmuşlardır. Kurulan bu parti 14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerine katılmıştır (Uyar, 2012, s. 190-191). MP, DP içinden ayrılan bir grup tarafından kurulan bir muhalefet partisi olup kendi programlarında belirtildiği üzere milliyetçilik esasına dayanan ve muhafazakâr kimliği olan bir partidir (Çaylak, 2007, s. 36). MP seçim çalışmalarında hem CHP hükümetinin yapmış olduğu faaliyetlere hem de DP'ye yoğun eleştirilerde bulunarak seçim sürecine devam etmiştir. Ankara seçim çalışmaları boyunca da bu tutumlarını devam ettirmişlerdir. Diğer partilerde olduğu gibi MP'de Ankara seçim çalışmalarına önem vermiştir. Ankara'nın ilçelerinde parti üyeleri ve milletvekili adayları seçim propagandasını yürütmüşlerdir.

1950 genel seçimi kararı alındıktan sonra partiler adaylarını göstererek seçim çalışmalarına başladılar. MP'nin Ankara milletvekili adayları; Fitnat Fevzi Çakmak, Vasfi Raşit Seviğ, Sadık Aldoğan, Zeki Mesut Alsan, Nureddin Ardiçoğlu, Ferruh Ağan, Enis Akaygen, Hüseyin Namık Orkun, Ali Rıza Baskan, İhsan Pınar, Aziz İlder, Nihat Akpınar, İzzet Mühürdaroğlu, Abdullah Caner, Sadrettin Tosbi, Hakkı Demircioğlu, Etem Silsüprüoğlu, Derviş Uzman'dır (Ayın Tarihi, Mayıs 1950, s. 13).¹²

MP; CHP ve DP gibi, bir seçim beyannamesi yayınlamıştır. Bu beyanname Mareşal Fevzi Çakmak tarafından hazırlanmıştır. Beynamede Çakmak'ın bahsettiği konuların en başında insan hakları gelmektedir. 1946 seçimlerinde CHP'nin baskı uygulayarak iktidara geldiğini ve bu aşamada halk üzerinde ciddi bir baskı yarattığını ifade etmiş, basın ve ceza kanunlarının ağırlaştırılmış olmasına, demokratik olmayan kanunlar hükümete aşırı sağ ve aşırı sol gruplardan istediklerini mahkûm etme imkânı veriyordu (Kudret, 9 Nisan 1950, s. 1-2). Beyannamenin en önemli amaçlarından biri vicdanları ezen ve ruhları baskı altında tutan hükümet ve zabıta korkusunun yarattığı havayı ortadan kaldırmaktır. İktidardan korkan bir halk yerine onu seven ve kendi malı bilen bir halkın bulunmasının, yurdu iç ve dış düşmanlardan koruyacak en kuvvetli tedbir olduğu ifade edilmiştir. Gerçek ve bütün sahaları kaplayan bir vicdan hürriyeti, söz hürriyeti, yazı hürriyeti, toplanma hürriyeti, çalışma hürriyeti, iktidarın baskısı altında yaşamaktan kurtulma hürriyeti istediklerini belirtmişlerdir (Kudret, 9 Nisan 1950, s. 2). MP'nin hazırlamış olduğu bu beyanname üzerinde seçim çalışmaları yürütülürken, Ankara milletvekili adayı olan Çakmak, Ankara'daki seçim çalışmalarında da bu politika üzerinde durmuştur.

MP, Ankara'da büyük oranda teşkilata hız vermişti. Ankara ili dâhilinde bütün kazalarda teşkilatı meydana gelmiş ve nahiyelerle köylere doğru büyük bir yayılma görülmüştür. Polatlı'da dört gün içinde 30 köyde ocak ve bucak kurulmuştur. Diğer kazalarda da hızlı bir yayılma gerçekleştirmiştir. Güdül, Ayaş, Balâ, Şereflikoçhisar, Beypazarı ve Kızılcahamam'da büyük oranda teşkilatlanmıştır. Keskin'de 78 köyün 60'ında teşkilat kurmuşlardır. Kaman ve Çiçekdağı'nda da Keskin'e bağlı olarak ocaklar ve bucaklar açılmıştır. Böylece Keskin, Kaman ve Çiçekdağı'da MP teşkilatı kurulan köy sayısı 110 kadar olmuştur (Kudret, 27 Mart 1950, s. 1). Diğer taraftan MP, Ankara'nın Altındağ ve Yenidoğan bölgelerinde de teşkilatını genişletmeye devam etmiştir. Genel Başkan Yusuf Hikmet Bayur, İl İkinci Başkanı Avukat Kemal Tamer, il üyeleri ve Ankara'nın diğer ilçe başkanlarının katılımı ile Yenidoğan ve Altındağ'a gidilmiştir. Buralarda 9 Nisan'da Ömer, Aldoğan ve Sahra Ocakları açılmıştır (Kudret, 10 Nisan 1950, s. 1,4).

MP'nin ilk seçim çalışmalarından biri 5 Şubat tarihinde Kırıkkale'de Afyon Milletvekili Sadık Aldoğan önderliğinde düzenlemiştir. Aldoğan burada partililere seslenirken CHP iktidarında halkın birçok yönden

¹² MP'nin Ankara adaylarının mesleki dağılımı için bk. Kudret, 24 Nisan 1950, s. 1,4.

demokratik haklarını kullanamadıkları ve partinin de buna müsaade etmediği yönünde açıklamaları olmuştur. Bunun için de çıkardıkları kanunlarla kendilerini halktan üstün gördüklerini belirtmiştir. Dolayısıyla kendi partilerinin amacının vatandaşların özgürlüğünü en üst seviyede toplandığı bir durum yaratmak olduğunu ifade etmiştir (Kudret, 6 Şubat 1950, s. 1,4).

19 Şubat'ta gerçekleştirilen Kızılcahamam toplantısında MP'li delegeler tarafından ele alınan konular arasında köylerdeki ihtiyaçların eksikliğinin yanı sıra kişisel ihtiyaçların giderilmesi ve vergilerin azaltılması gerektiği yönünde düşünceler dile getirilmiştir (Kudret, 21 Şubat 1950, s. 3). Ankara'nın Yenidoğan ilçesinde gerçekleştirilen mitingde MP Genel Başkan Hikmet Bayur iktidar partisinin, her zaman olduğu gibi seçimlere altı ay kala oy toplayabilmek için çeşitli vaatlerde bulunduğunu fakat tecrübeli parti yetkilileri ve vatandaşların bu vaatlere kesinlikle inanmayacaklarını belirtmiştir. Bayur devamlı CHP içinde parti başkanına itaat etmeyenlerin partiden ihraç edildiğini ancak kendi partilerinde tenkitlere takdir ile yaklaştığını da ifade etmiştir (Kudret, 13 Mart 1950, s. 4). DP'de olduğu gibi MP'de de temel nokta demokrasinin ve seçimin adaletli bir şekilde yürütülmesi yönündedir. Bunun yanında CHP'nin baskıcı bir tutumla iktidarını yönettiğini ifade eden partililer içinde Sadık Aldoğan, özellikle İnönü hakkında çok sert ithamlarda bulunmuştur. Aynı ay içerisinde Polatlı ilçesinde yapılan toplantıda ise Genel Sekreter Ahmet Tahtakılıç'ın partililerle yapmış olduğu görüşmede üzerinde durduğu meselenin temel noktası Anayasaya uygun bir devlet yapısını ortaya çıkarmak ve millî iradeyi güçlendiren bir sistemi vücuda getirmek olduğu görülmektedir (Kudret, 20 Mart 1950, s. 4).

Nisan ayında partinin ileri gelenleri tarafından gerçekleştirilen Samanpazarı toplantısında ise yine CHP ve İnönü aleyhine eleştirilerin olduğu görülmektedir. Özellikle Genel Başkan Bayur, İnönü'nün halk tarafından artık eskisi kadar sevilen bir lider olmadığını belirtirken, Anayasayı istediği gibi değiştirip ikili meclis sistemini kurmak gibi bir isteğinin olduğunu ifade etmiştir. Başkan Bayur, İnönü'nün iktidar ve muhalefet arasında ortaya çıkacak olan sorunları çözen bir konumda olacağından dolayı ikili meclis sistemine olumlu bir yaklaşım sergilememiştir (Kudret, 10 Nisan 1950, s. 1,4). Adı geçen sistem ile İnönü, iktidar ve muhalefet arasında herhangi bir ihtilaf olması durumunda devreye girecek ve sorunu çözen bir merci olacaktır. Böyle bir sistem MP tarafından kabul edilmemektedir.

MP, 6 Mayıs'ta Ankara Cebeci meydanında binlerce kişinin katılımıyla bir miting düzenlemiştir. Bu mitinge MP Genel Başkanı Yusuf Hikmet Bayur, Osman Bölükbaşı, Vasfı Raşit Seviğ, Gönül Aldoğan, Ankara adayı Ferruh Ağan, Kudret Gazetesi Başyazarı Nureddin Ardıçoğlu, Nihat Akpınar ve Kemal Tamer katılmıştır. Toplantıyı İl İkinci Başkanı Kemal Tamer açmıştır. Müteakiben General Sadık Aldoğan'ın kızı Gönül Aldoğan babası adına bir konuşma gerçekleştirmiştir. Sonra halka hitap etmek üzere Bayur¹³ kürsüye gelmiştir. Ülke içindeki sıkıntılara değinen Bayur, bu ülke içindeki gerginliğin yeni olmadığını sekiz on yıldır sürdüğünü ifade ederek Cumhurbaşkanı ve iktidarın bu sıkıntıların kaynağı olarak dış güçleri gösterip bunu millete inandırmaya çalıştığını ancak durumun böyle olmadığını ifade etmiştir. Bayur, gelecek seçimlerle ilgili ise 14 Mayıs'ın bir dönüm noktası olduğunu, sonu gelmeyen baskıların nihayete erdirilmesi için iktidarın çoğunluğu elde etmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Bayur, daha sonra kendi parti programından bahsederken her türlü kötülüğe, halkın sömürülmesine ve devlet başkanına yeni yetkiler verilmesine açıkça karşı çıkılacağına değinmiş, bunun için çalışacaklarını belirtmiş ve konuşmasını bitirmiştir (Kudret, 7 Mayıs 1950, s. 1,4).

Bayur'un konuşmasından sonra Seviğ kürsüye gelmiştir. Konuşmasında bu milletin bayrağını en yüksekte tutulması, dinin yerinin mitingler de değil vicdanlarda olması, son olarak ise devlet başkanının siyasi bataklığa düşürülmemesi gerektiğini söylemiştir. Seviğ, konuşmasının devamında CHP iktidarıyla ilgili şunları söylemiştir: *CHP Genel Başkanı muhalefeti geçen 25 seneyi inkâr etmekle itham ediyor. Ve bunu vatan için ayıp sayıyor. Muhalefet asla geçen 25 seneyi toptan inkâr etmemiştir ve inkâr etmemektedir.* Bu sözlerle kendilerine yapılan eleştirilere cevap vermiştir (Kudret, 8 Mayıs 1950, s. 1-2). Seviğ'den sonra Bölükbaşı bir konuşma gerçekleştirmiştir. Konuşmasında iktidarın baskıcı tutumundan bahseden Bölükbaşı, Aldoğan'ın mevcut iktidar üzerindeki eleştirel söylemlerinden dolayı mahkûm edilmesine şiddetle karşı çıkmıştır. MP'nin amaçlarından birinin din ve vicdan hürriyeti olduğunu belirtip, iktidarın bu durumu bir irtica meselesi haline getirmesini eleştirmiştir (Kudret, 8 Mayıs 1950, s. 1-2). Bölükbaşı konuşmasının devamında ise tek parti dönemi ile ilgili olarak CHP'nin halktan uzaklaşan ve onların dertlerine, şikâyetlerine duyarsız kalan bir iktidara dönüştüğü düşüncesinde olduğunu beyan etmiştir (Kudret, 8 Mayıs 1950, s. 3).

¹³ Hikmet Bayur konuşurken bk. Ek-3.

MP, diğer partiler gibi, Ankara seçim çalışmalarına önem vermiştir. Partinin önde gelenleri Ankara'nın ilçelerinde yapmış oldukları siyasi toplantılarda halkla buluşmuş ve onlardan oy talep etmişlerdir. Özellikle CHP ve DP üzerinden çok sert eleştirilerde bulunarak halk üzerinde etki yaratmaya çalışmışlardır. Bunun yanı sıra Ankara seçimleri için de partinin ağır topları olan Mareşal Fevzi Çakmak¹⁴, General Sadık Aldoğan, Ord. Vasfi Raşit Seviğ gibi adaylar gösterilmiştir. MP'li adaylar seçim süreci boyunca gerek Ankara'da gerek diğer illerdeki toplantılarda, özellikle İsmet İnönü üzerinden CHP'ye sert ithamlarda bulunmuşlardır. İnönü'nün kendisi ile halk arasına mesafe koyduğu sürekli ifade edilmiştir. Bundan dolayıdır ki, devamlı demokrasi vurgusu yaparak seçmen üzerinde olumlu etki yaratmak istemişlerdir.

Ankara İli Seçim Sonuçları ve Partilerin Oy Oranları

14 Mayıs 1950 Genel Seçiminde 8.905.576 seçmenden 7.958.055'i yani %89.3'ü seçim sandığına gitmişti (Karpaz, 2012, s. 327). DP bu oyların 4.391.694'ünü, CHP 3.148.626, MP 368.537'sini bağımsızlar ise 44.537'sini almıştır. Meclis'te DP; %55.2'lik oranla 416 milletvekili ile %85.4 temsil hakkı, CHP; %39.6'lık oranla 69 milletvekili ile %14.2 temsil hakkı, MP ve bağımsızlar 1 milletvekili ile %0.2 temsil hakkı kazanmıştır (Tuncer, 2010, s. 218).

1950 seçimlerinde Ankara'daki kayıtlı seçmen sayısı 342.126'dır. Oy kullanan seçmen sayısı 307.716'dır. Katılım oranı %89.9'dur. Seçilecek olan milletvekili sayısı ise 18'dir. Ankara'daki seçimlerde CHP 126,018 oy ile %42.2'de kalmış ve bu seçimlerde milletvekili çıkaramamıştır. DP 146.876 oy ile %49.1 oran ile 18 milletvekilinin tamamını almış, MP ise 26.196 oy ile %8.8'de kalmış ve milletvekili çıkartamamıştır (TÜİK, 2012, s. 31). TÜİK'in verileri Ankara'da oy kullanan seçmen sayısını 307.716 olarak göstermektedir, üç partinin aldığı oy sayısının toplamı 299.090'dır. Ankara seçim sonuçlarına göre partilerin milletvekili adaylarının aldıkları oy sayısı¹⁵ baz alındığında DP Ankara seçimlerini kazanarak, çoğunluk usulüne göre, tam liste halinde 18 milletvekilini¹⁶ de Meclise sokmuştur (Zafer, 16 Mayıs 1950, s. 1).

14 Mayıs 1950 seçimi CHP ve DP arasında önemli bir mücadeleye sahne olmuştur. DP seçim kampanyasının özünü *Söz Milletindir* sloganına bağlamaktaydı. Bu bağlamda DP uzun yıllardır tek parti ile yönetilen halkın artık yeni bir oluşumu seçeceği kanaatindeydi. Bunun dışında CHP'den ayrılan önemli siyasetçilerin DP saflarına geçmesi de iyi planlanmış siyasi bir hamleydi (Benhür, 2007, s. 72).

CHP ise seçimlere *Takdir Milletindir* sloganı ile girmiştir. Ancak iktidarın yapmış olduğu seçim kampanyası, uzun yılların getirdiği iktidar yıpranmışlığı ve halkın yeni arayışlara ilgisinin gölgesinde gerçekleşmiştir (Benhür, 2007, s. 72). Seçim öncesinde CHP içerisinde meydana gelen bazı iç karışıklıklar ve partinin ağır toplarından birkaçının gerek ayrılığı gerekse basına yansıyan olumsuz beyanatları CHP kampanyasına umulandan çok fazla zarar vermiştir. Ayrıca seçim beyannamesinde çeşitli vaatler vermişlerse de halk tarafından pek teveccüh bulmadığı görülmektedir (Benhür, 2007, s. 72-73).

Sonuç

14 Mayıs 1950 Genel Seçimleri Cumhuriyet tarihinin en çekişmeli seçimlerinden birine sahne olmuştur. Daha seçime gidilmeden önce Meclis'te seçim kanunu tasarısı görüşülürken milletvekillerinin aralarındaki şiddetli tartışmalar, partiler arasında seçimin çok çetin geçeceğini göstermekteydi. Buna bağlı olarak özellikle muhalefet partileri olan DP ve MP'nin seçim meydanlarında iktidar partisi CHP'ye yönelik ithamlarının sertliği basında da yer almıştır. Bu durum doğal olarak Ankara seçimlerine de yansımıştır.

Milli Mücadele'nin merkezi ve Türkiye Cumhuriyeti devletinin başkenti ve ülkenin yönetildiği yer olan Ankara, parti liderleri için de en gözde şehirlerin başında gelmektedir. Dolayısıyla Ankara seçimlerini kazanmak prestij açısından da önemli bir durumdur. Ülkeyi yönetecek partinin Ankara'yı kazanması da bu açıdan değerlidir.

Ankara'daki seçim çalışmalarına genel olarak partilerin Ankara milletvekili adaylarının ve parti yöneticilerinin yanı sıra parti liderlerinin de katıldığı görülmektedir. Üç partinin de Ankara'da gösterdikleri adaylardan çok güçlü isimlerin varlığı bilinmekle beraber CHP'den İsmet İnönü'nün aday olması parti adına önemli bir siyasi hamle olarak görülmektedir. Doğal olarak CHP'nin Ankara'daki çalışmalarında İnönü de boy göstermiştir. Ankara'nın

¹⁴ Mareşal Fevzi Çakmak'ın vefatı üzerine eşi Fitnat Fevzi Çakmak Ankara milletvekili adayı olarak gösterilmiştir. Zafer, 11 Nisan 1960, s. 1.

¹⁵ Ankara Milletvekili Adaylarının aldıkları oy sayısı için bk. Ek-4, Ek-5, Ek-6.

¹⁶ Ankara Milletvekilliğini kazananların özgeçmişleri hakkında bilgi edinmek için bk. TBMM Tercüme-i Hal Kağıtları; Zafer, Mayıs 1950.

ilçelerinde ve köy yerleşkelerinde yürütülen seçim çalışmalarında muhalefetin, iktidarın faaliyetlerine ve özellikle de İsmet İnönü'ye almış oldukları cephe basında açık bir şekilde görülmekteydi. Özellikle MP'li adayların, İnönü aleyhine kurulu bir politika üzerinden siyasetini yürütmesi belki de halk arasında pek teveccüh bulamamıştır. Seçim sonucunda da Meclise sadece bir milletvekili gönderebilmiştir o da Osman Bölükbaşı'dır.

DP'nin yürütmüş olduğu seçim politikasının Ankara halkı nezdinde olumlu sonuçlar doğurması seçimi kazanmasında etkili olmuştur. DP, Ankara milletvekili adaylarının tamamını Meclise göndererek önemli bir başarı elde etmiştir. Bundan ayrı olarak CHP'nin 27 yıldır ülkeyi yönetmesi ve iktidar yorgunluğunun yanı sıra dönemsel gelişmelerin etkisiyle de halk tarafından bir iktidar değişikliği uygun görülmüştür. Böylelikle 1950 seçimlerinde çok partili hayatta bir ilk yaşanarak kurucu parti CHP, iktidarı DP'ye devretmiştir.

Kaynakça

21 Temmuz 1946 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları Seçim Sistemi: Çoğunluk Sistemi. 02 27, 2022 tarihinde https://global.tbmm.gov.tr/docs/secim_sonuclari/secim3_tr.pdf. adresinden alındı

Ahmad, F., & Ahmad, B. T. (1976). *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971* (1. b.). Ankara: Bilgi Yayınevi.

Akıncı, A., & Usta, S. (2015). Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan İç Faktörlerin Analizi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 4(17), 1-52.

Akşam.

Ankara Akşam Haberleri.

Ateş, N. Y. (1994). *Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*. İstanbul: Der Yayınları.

Aydemir, Ş. S. (1993). *Menderes'in Dramı (1899-1960)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Aydın, M. K. (2018). CHP'de Parti İçi Muhalefetin İlk Örneği: Çiftçi Topraklandırma Kanunu ve TBMM'de Yaşanan Tartışmalar. *Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(41), 359-384.

Aynı Tarihi.

Benhür, Ç. (2007). 14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerinde CHP ve DP'nin Seçim Kampanyalarının Ana Hatları. *Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*(17), 61-75.

Cumhuriyet.

Çavdar, T. (2013). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi* (5. b.). Ankara: İmge Kitabevi.

Çavuşoğlu, H. (2021). 12 Temmuz Beyannamesi Süreci ve Beyannamenin Türk Siyasal Hayatına Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(23), 141-154.

Çaylak, A. (2007). 1946-50 Arası Dönemde Müfrit Muhafazakar Demokratlar ve Türk Demokrasininin Almış Olduğu Biçim. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 62(1), 17-42.

Dursun, D. (2007). Türkiye'nin Dönüşüm Süreci Dinamikleri ve Genel Özellikleri. B. Duran, H. Al, & D. Dursun içinde, *Dönüşüm Sürecindeki Türkiye: Aktörler, Alanlar, Sorunlar* (1. b.). İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Eroğul, C. (2013). *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi* (1. b.). İstanbul: Yordam Kitap.

Goloğlu, M. (2013). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-IV 1946-1950 Demokrasiye Geçiş* (1. b.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Her Gün.

Karpat, K. H. (2012). *Türk Demokrasi Tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Kılınç, M. (2018). Türk Demokrasi Tarihinde Millet Partisi ve Osman Bölükbaşı Üzerine Bir İnceleme. *Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 5(23), 1241-1246.

Koçak, C. (2012). *Türkiye’de İki Partili Siyasî Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950) İktidar ve Demokratlar* (1. b., Cilt 2). İstanbul: İletişim Yayınları.

Kudret.

Okyar, A. F. (2014). *Serbest Cumhuriyet Fırkası Nasıl Doğdu, Nasıl Feshedildi?* İstanbul: Derin Tarih Kültür Yayınları.

Ortaylı, İ. (2010). *Türkiye’nin Yakın Tarihi* (2. b.). İstanbul: Timaş Yayınları.

Özacun, O. (2002). Siyaset Tarihimizde Milli Kalkınma Partisi. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları: İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Dergisi*(2), 205-233.

Özer, İ. (2015). *Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat* (1 b.). İstanbul: İskenderiye Kitap.

Seydi, S. (2014). Türkiye’de Siyaset: 1946-1950. T. Ü.-C. Göktepe (Dü.) içinde, *İç ve Dış Gelişmelerle Türkiye’nin Demokrasi Tarihi 1946-2012* (s. 20-62). İstanbul: Ufuk Yayınları.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA).

T.C. Resmî Gazete.

Tanin.

TBMM Albümü 1920-2010 (Cilt 1. 1920-1950). (2010). Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları.

TBMM Tercüme-i Hal Kağıtları.

Tunaya, T. Z. (1988). *Türkiye’de Siyasal Partiler* (2. b., Cilt 1). İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları.

Tuncer, E. (2010). *1950 Seçimleri* (1. b.). Ankara: Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı.

Turp, M. (2018). Türkiye’nin Demokratikleşme Sürecinde Bir Mihenk Taşı: Basında 1950 Seçimleri. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 18(37), 677-714.

TÜİK, Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011. (2012). Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi.

Ulus.

Uyar, H. (2012). *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi.* İstanbul: Boyut Yayıncılık.

Uzun, H. (2012). İktidarını Sürdürmek İsteyen Bir Partinin Kimlik Arayışı: Cumhuriyet Halk Partisi’nin 1947 Olağan Kurultayı. *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, XII(25), 101-139.

Vatan.

Yeni Sabah.

Zafer.

Zürcher, E. J. (2021). *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Siyasal Muhalefet* (7. b.). Ankara: İletişim Yayınları.

Ekler

Ek-1

Ulus, 24 Mart 1950, s. 1.

Ek-2

Zafer, 1 Mayıs 1950, s. 1.

Ek-3

Hikmet Bayur dünkü miting de konuşurken

(Foto: Nazif Yarman)

Kudret, 7 Mayıs 1950, s. 1.

Ek-4

CHP Milletvekili Adayları	Aldıkları Oy Sayıları
İsmet İnönü	131179
Ragıp Tüzün	128768
Mümtaz Ökmen	128394
Ahmet Şükrü Esmer	127821
Hıfzı Oğuz Bekata	127680
Cemal Kiper	127039
Naci Tınaz	126853
Fuat Bayramoğlu	126467
Emin Halim Ergun	126285
Naki Cevat Akkerman	125875
Ahmet Hamit Selgil	125734
Raşit Börekçi	125323
Arif Çubukçu	125062
Rifat Pilavoğlu	124928
Halil Naci Mihçioğlu	124455
Müjgan Ağaoğlu	124181
Namık Ambarcıoğlu	124159
İhsan Pehlivanlı	119252

Ayn Tarihi, Mayıs 1950, s. 13.

Ek-5

DP Milletvekili Adayları	Aldıkları Oy Sayıları
Sadri Maksudi Arsal	150035
Mümtaz Faik Fenik	149966
Hamit Şevket İnce	149450
Osman Talat İltekin	149014
Seyfi Kurtbek	148735
Talat Vasfi Öz	148414
Mehmet Muhlis Ete	147622
Fuat Seyhun	146700
Osman Şevki Çiçekdağ	146654
Selahaddin Adil	146352
Muhlis Bayramoğlu	146323
Ramiz Eren	148499
Cevdet Soydan	145350
Abdullah Gedikoğlu	145368
Selahattin Benli	144749
Ömer Bilen	144635
Hamdi Bulgurlu	143293
Dağistan Binerbay	142568

Aynı Tarihi, Mayıs 1950, s. 13.

Ek-6

MP Milletvekili Adayları	Aldıkları Oy Sayıları
Fitnat Fevzi Çakmak	33860
Vasfi Raşit Seviğ	31742
Sadık Aldoğan	31138
Zeki Mesut Alsan	27870
Nureddin Ardıçoğlu	27226
Ferruh Ağan	26628
Enis Akaygen	26600
Hüseyin Namık Orkun	26481
Ali Rıza Baskan	25084
İhsan Pınar	24887
Aziz İlter	24794
Nihat Akpınar	24630
İzzet Mühürdaroğlu	24038
Abdullah Caner	23623
Sadrettin Tosbi	23462
Hakkı Demircioğlu	23365
Etem Silsüprüoğlu	23129
Derviş Uzman	22972

Aynı Tarihi, Mayıs 1950, s. 13.

EXTENDED SUMMARY

Before the establishment of the Republic of Turkey, important democratization movements started in the last century of the Ottoman Empire. The opening of the Ottoman Parliament and the establishment of parties are examples of these democratization efforts. The holding of congresses during the National Struggle, acting together with the people and most importantly the opening of the Grand National Assembly show that the will of the people is valued. These developments were also an important step for the establishment of the republican regime. With the proclamation of the Republican regime, there were attempts to transition to multi-party life at the request of President Mustafa Kemal Atatürk himself. These transitions were realized with the Progressive Republican Party in 1924 and the Free Republican Party in 1930. However, attempts to transition to a multi-party system failed in this period. In the period of İsmet İnönü, with the establishment of the National Development Party in 1945, there was a transition to a multi-party system for the second time. Following this, the process continued with the establishment of the Democrat Party in 1946 by a group of deputies who left the Republican People's Party. In 1948, the Nation Party was founded by a group of dissidents who left the Democratic Party. In this study within the framework of the 14 May 1950 General Elections, the election activities in the province of Ankara of the Republican People's Party, the Democrat Party and the Nation Party were evaluated. The important point here is the situation in which the Republican People's Party won the province of Ankara in the 1946 elections, fell into the hands of the Democrat Party in the 1950 General Elections and what the reasons were for the people of Ankara to turn to the Democrat Party.

The first general election held during the İnönü period was on 21 July 1946, and the Republican People's Party won the election by gaining a great advantage over the Democrat Party. Within the framework of these election results, the Republican People's Party won the province of Ankara and brought all 18 deputies to the Parliament. The Democratic Party, on the other hand, continued its activities as an opposition party until the General Elections of 14 May 1950. During this period, the Democratic Party displayed a good example of opposition to the ruling party and wore out the ruling party in many areas until the 14 May 1950 General Elections. Therefore, the Democratic Party was well prepared for the 14 May 1950 General Elections.

After the new election law was passed in the Parliament, the Republican People's Party, the Democrat Party and the Nation Party participated in the 1950 elections. Parties struggling to come to power carried out their election activities in the provinces and demanded votes from the people by explaining what they would do when they came to power through rallies and newspapers.

Winning big cities such as Istanbul, Ankara and Izmir in the elections was important for the parties. Among these cities, it was also important to win the city of Ankara, the center of the National Struggle, the capital of the Republic of Turkey, which houses the Turkish Grand National Assembly. In this context, party representatives carried out election activities in many districts of Ankara. They carried out election activities and struggled to collect votes in regions where farmers and peasants were high, such as Güdül, Balâ, Kızılcahamam, Haymana, Keskin, Altındağ, and Samanpazarı. Since the population in the districts and villages of Ankara is higher than in the center, getting the votes of the voters living here was very important to win the city of Ankara. In the General Elections of 14 May 1950, a total of 18 deputies would be elected from Ankara. For the Ankara provincial elections, which constitute the main theme of this study, the current deputies and parliamentary candidates of these three parties carried out their election activities in the villages, districts and various regions of Ankara.

Due to the conditions of the period and the limited transportation, more voters were reached by supporting the election propaganda through the parties, newspapers and radios. The Cumhuriyet People's Party, the Democrat Party and the Millet Party ran their election campaigns by Ulus newspaper, Zafer newspaper and Kudret newspaper respectively. These newspapers mostly talked about the activities in Ankara in the process leading up to the elections. The new election law draft submitted to the Parliament caused fierce debates between the government and the opposition, and the representatives of the opposition party struggled to make it a more democratic election than the general elections held in 1946. This bill was formed as the request of the Democratic Party and passed the parliament with the approval of the ruling party. The most important feature of this bill is that the majority method is valid. Therefore, the party that received the most votes in a province won all the deputies in that province.

In the elections held on May 14, 1950, the people of Ankara voted in favor of the Democrat Party. According to the 1950 election law, the Democrat Party being the first party meant that it won all the deputies in Ankara. With this success, the Democrat Party sent all 18 deputies in Ankara to the Parliament. The Republican People's Party and the Nation Party lost the Ankara elections and could not get a deputy from Ankara.

Therefore, the Republican People's Party, which has been ruling the country for 27 years, received the opposition position. While the Democratic Party achieved this success, it also won cities such as Istanbul, Ankara and Izmir. At this point, the 1950 Elections constituted one of the important breaking points in the history of the Republic of Turkey.